

POETRY AND RELIGION IN NICHIFOR CRAINIC'S WORK

Mihaela Leu (Stroe)

PhD Student, University of Bucharest

Abstract: A doctrinaire and theoretician of the Orthodoxy, Nichifor Crainic represents the model of the Christian poet. He is a religious poet, known for his fundamental themes about the human destiny. His religious consciousness mirrors the specific of our lands and soul. His orthodox beliefs can be found in his poetry in an harmonious relation between the Christian condition of salvation and the spirit of the "Mioritic" space. The village, an isolated place, includes elements that set the individual in the presence of the religious thrill: the cemetery, the church, the priest and the Easter or Christmas customs. All of these mirror the religious consciousness in Crainic's poetry. The Bread and Wine represent the symbols of Divinity. The grapes get a divine descendancy and the wheat spikes illustrate spiritual richness. These are some of the symbols that can be found in the poet's work. The whole poetry reflects the Evangelical feeling. Nichifor Crainic finds a way to silently communicate with God.

Keywords: Divinity, poetry, religion, symbol, spirituality

Doctrinarul și teoreticianul ortodoxismului, Nichifor Crainic reprezintă modelul poetului creștin, impunându-se prin temele fundamentale pe care le abordează cu privire la destinul omenesc.

Poezia devine o întruchipare a sufletului său, căpătând o formă unică, impresionând prin claritate și forța expresiei. De fapt, putem afirma că adevărul creștin îmbracă forme estetice la Crainic, iar muzicalitatea poeziei derivă din puterea ei de sugestie. Rațiunea și credința se îmbină armonios, în poeme de o inegalabilă expresivitate, într-un șir nesfârșit de revelații. Credința continuă rațiunea și o împlinește, desăvârșind-o. De aici izvorăște liniștea și seninătatea liricii sale, o credință plină de firească. Așa cum reiese din întreaga sa artă poetică, conștiința sa religioasă poartă amprenta plaiurilor și sufletului românesc. Cunoscând în profunzime nu numai poezia românească, ci și pe cea universală, Nichifor Crainic a afirmat convins că "lirismul religios, nefiind dogmă, e, de obicei, supraconfesional"¹ iar marea poezie e întotdeauna o formă a rugăciunii, anticipând ideea lui N. Manolescu referitoare la faptul că: "Rugăciunea poate exista fără poezie ca act personal. Poezia poate exista și ea fără rugăciune, doar că s-ar condamna cu frivolitate. Și atunci imită rugăciunea, își arogă un spirit, un conținut, încearcă să umple limita profană de semnele sacralului."²

Ortodoxismul său este o îmbinare a spațiului mioritic cu condiția creștină a mântuirii. Poezia sa religioasă reprezintă imaginea poetică a satului, care cuprinde în ființa lui fiorul religios. În asta constă profunzimea poeziei lui Crainic. Poemele sale, mai mult sau mai puțin centrate pe teme religioase (*Cântec de pescar, Cântecul apei, Sub curcubeu, Cântec de munte*), au ca scop preamărirea lui Dumnezeu, revelarea adevărului religios. Este un permanent efort de înălțare, un avânt spre piscuri de lumină, o întoarcere spre origini.

Multe din creațiile sale oglindesc tonalitatea psalmilor biblici, exprimând, în mod exaltat, recunoștința față de minunile lumii și față de Creator. Regăsim exprimarea acestei recunoștințe și la Ion Heliade Rădulescu ("Cântare dimineții/ Din buze nevinovate/ Cui altul

¹Crainic, Nichifor, *Spiritualitatea poeziei românești*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 1998, p. 202.

²Manolescu, Nicolae, *Poezia ca rugăciune*, în "România literară", nr. 35/1998, p. 45.

se cuvine/ Puternice Părinte/ Decât ție a da?”), însă Nichifor Crainic renunță la interogația retorică și intonează imnic: “Slavă Ție, Doamne, pentru această noapte,/ Somnul meu în unda lunii s-a scaldat./ Din abisul păcii visului i-ai dat,/ Dezlegări de taine prin năluci de șoapte,/ Slavă Ție, Doamne, pentru această noapte.” Crainic este preocupat de căutarea Divinității precum Arghezi în Psalmii săi, însă nu cu aceeași înverșunare. Explicația acestei îndoieli vinovate constă în ”nedestula credință.”³ („Nedestula mea credință,/ Cârțiță fără vedere,/ Te tot dibuie-n tăcere,/ Ca-ntr-o smoală nepătrunsă,/ Uriaș în întuneric,/ Fără chip și arătare,/ Mă atragi din depărtare...”). Astfel de poeme sunt rare în opera lui Crainic, poetul înfățișând existența lui Dumnezeu în acord cu învățătura Bibliei, într-o nesfârșită lumină (“Tu, cel te ascunzi în eterna-ți amiază/ Și lumea o spânzuri în haos pe-o rază,/ Metanie, Ție, Părinte,/ Izvor nevăzut al văzutelor linii/ Mă scalzi și pe mine în unda luminii,/ Un murmur de carne fierbinte.”).

Teme profund religioase sunt reliefate și în alte poeme (*Iisus prin grâu, Călătorul, Nor, Cuvântul Tău*), care subliniază conștiința stării de păcat și dezolarea ce naște din ea, sentimentul morții (*Pasăre albă, Eu am trăit*), destinul omului (*Paradis*). Toate reprezintă de fapt o încununare a conștiinței religioase a lui Crainic, valorile estetice confundându-se cu valorile religioase. Arta poetică își păstrează eficacitatea, slujind credința, căpătând o funcție de revelare a sacrului. Esteticul și religiosul se identifică, omul descoperindu-se pe sine în fața destinului. Pastel evocator, poemul *Iisus prin grâu* ilustrează imaginea lui Iisus înconjurat de apostoli, străbătând lanul copt de grâu. Cuvântul său e ascultat de mulțimi, pentru că e mai dulce decât rodiile din Edom. Poetul se alătură grupului deucenici, pentru că este pătruns de chemarea lui Iisus, dar pământeană grijă îl întârzie stingher pe cale. Cuprins de remușcări, caută urma luminoasă a Mântuitorului, calea, adevărul și viața. (“Trecură veacuri și cu ele/ Că treci din nou mi s-a părut/ Și-ți caut urma luminoasă,/ În lutul moale s-o sărut”).

Decorul îndeamnă la meditație, prin grâul copt evidențind moartea și renașterea grăuntelui, într-un timp al desființării contururilor realității. Poemul degajă o expresivitate deosebită, o căldură sufletească fără margini, reprezentând totodată o sinteză a elanurilor poetice care stau la baza operei lui Crainic. Nu e numai o spovedanie lirică, ci și o metaforă a stării sufletești. Nu e numai reproducerea unui moment evanghelic, ci trăirea acestuia, actualizarea lui în conștiința poetului. Tabloul e unul grandios, asupra lui Iisus revărsându-se toată frumusețea cerească. Prezentarea lui Iisus într-un asemenea cadru corespunde conștiinței noastre populare, cu care poetul se identifică, dar și adevărului evanghelic. Resemnarea este definitivă, lipsind puterea de înțelegere și cunoaștere a Mântuitorului. Spiritul aceluia care dorește să se apropie de El, nu poate pătrunde întreg misterul divinității. Poetul își mărturisește dragostea și venerația față de chipul blândului Iisus, care se tot îndepărtează. Valoarea poemului constă în faptul că e pătrunsă de acel fior evanghelic, de profunzime, înfățișând imagini concrete, fără acea notă de neliniște, exprimată prin intermediul termenilor abstracți.

Creația antologică privind tema morții este *Unde sunt cei care nu mai sunt?*. Întrebarea dramatică e adresată mai întâi vântului, apoi luminatei ciocârliei, “Candelă ce leagă-n tărie/ Untdelemnul cântecului sfânt”, de la care vine un răspuns greu accesibil: ”Zis-a ciocârlia: S-au ascuns/ În lumina celui Nepătruns.” A treia întrebare e adresată bufniței, simbolul înțelepciunii creștine, pentru că, în viziunea eului liric, ea este “oarba care vede-n întuneric/ Tainele necuprinse de cuvânt.” Pentru a pătrunde sensul acestei metafore, se concluzionează faptul că adevăratul răspuns este pentru creștin lumina credinței, care îi va da convingerea vieții veșnice.

Rugăciunea, puntea dintre poet și Dumnezeu, este cea care îl inspiră, determinându-l să cheme cuvintele din matca lumii (*Ucenicul*). Poezia este ea însăși rugăciune, așa cum se

³Crainic, Nichifor, *op. cit.*, p. 210.

întâmplă și la alți poeți religioși, nu numai la Nichifor Crainic, simbolurile religioase oglindindu-se în întreaga sa operă. Predomină confesiunea lirică. Poetul se destăinuie fie în fața naturii, fie în fața lui Dumnezeu, invocându-L pentru a-l sprijini în scrierea operei.

Metafora rugăciunii se regăsește atât în *Vecernie*, cât și în *Rugăciunea de seară*, avându-și izvorul în *Predica de pe munte* a Mântuitorului. Este impresionantă eufonia versurilor, care evidențiază sensibilitatea poetului și profunzimea trăirilor lăuntrice. Astfel, cunoașterea lui Dumnezeu se poate face prin rugăciune, care devine o cale de comunicare cu Divinitatea. Sensurile figurate ale cuvintelor rezultă din măiestria cu care poetul le alege, făcând ca poezia să reflecte imaginea misterului religios⁴. Valoarea Bibliei constă în conținutul ei, în profunzime și nu în aparențe. De altfel, în *Poezia noastră religioasă*, el consideră poezii ca *imitatori ai lui Dumnezeu*⁵.

În *Rugăciune*, ființa poetică încearcă mântuirea subiectivă prin har, credință și fapte bune, poezia fiind rod al credinței. Smerenia devine în acest context simbolul biblic al speranței iluminării. Lui Iisus i se atribuie noi conotații printr-un limbaj reflexiv, El fiind "lumină", "mântuire", "dor". *Metafora rugăciunii* își găsește altă conotație în poemul *Rugăciunea din amurg*, versurile putând fi considerate ca o urmare a rugăciunii din închisorile Aiudului, viața devenind o îmbinare armonioasă de întuneric și lumină. Cele mai multe poezii care alcătuiesc volumul *Șoim peste prăpastie*, poezii profund creștine, au fost scrise în cei peste cincisprezece ani petrecuți în închisorile comuniste, învățându-le, odată cu scrierea lor, urmând apoi să le comunice în celulele învecinate prin alfabetul Morse. Ele sunt opera unui poet martir, suferința-i prelungită fiind prilej de aprofundare în meditație la tainele adevărate ale existenței. Se poate spune că poezia profund spirituală s-a născut în închisoare, precum și alte opere importante au constituit fructul meditației din această perioadă de grea suferință, a multor spirite alese ale poporului român.

Astfel, cântecul liturgic, lumina și rugăciunea sunt motive biblice dominante în lirica lui Nichifor Crainic, ele reprezentând un tot unitar în poemul *Cântecul potirului*, al cărei teme biblic este *Rugăciunea lui Iisus*, *Rugăciunea de mulțumire*, instituită de Mântuitorul în momentul în care a binecuvântat pâinea și vinul la Cina cea de Taină. Poemul poate fi interpretat ca o punte de comunicare între generații, cu scopul de a slăvi pe pământ jertfa umană nesângeroasă a Tainei. Este considerat de Dumitru Stăniloae ca „poezia cu cele mai profunde și mai bogate sensuri. Totul se explică prin Dumnezeu și totul capătă valoare eternă în Dumnezeu. Este poezia care ar merita cel mai mult să fie învățată de fiecare român.”⁶

Într-un fel, *Cântecul potirului* este o lecție poetică de religie, a cărei idee fundamentală este aceea că sentimentul religios se sădește în sufletul copilului de la cea mai fragedă vârstă, vechimea creștinismului românesc influențând datinile și obiceiurile noastre, dând un aer de sacralitate muncilor agrare. După seceratul holdei, bunicul și tatăl lasă o legătură de spice înfășurate cucernic în fir de cicoare, iar în reflectarea razelor de soare ele închipuie "barba lui Domnu Hristos", înfățișând lumea într-o perpetuă schimbare, bogăția spirituală. Pâinea și vinul întruchipează Divinitatea, vinul făcând referire la sângele lui Iisus, iar boabele de struguri căpătând descendență divină. ("Bunica și mama mi-au rupt un ciorchine, spunându-i povestea/ Copile, grăiră, broboanele-acestea/ Sunt lacrimi de mamă vărsate prinos/ La casele Domnului nostru Hristos"). Strugurii devin fructe sacre, din care se revarsă lumea în profunzimea ei spirituală. Pâinea este simbolul hranei existențiale, fiind pregătită de mamă și bunică, într-o continuitate a generațiilor. "Când pâinea-n cuptor se

⁴Indrieș, Elena, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, Editura Minerva, București, 1989, p. 220.

⁵Diaconu, Mircea, *Poezia de la Gândirea*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1997, p. 85.

⁶Stăniloae, Dumitru, *Poezia creștină a lui Nichifor Crainic*, vol. Nichifor Crainic. *Șoimi peste prăpastie*, Ed. Roza Vânturilor, București, 1990, p. 7.

aseamăna cu arama/ Bunica și mama, scoțând-o sfielnic cu semnele crucii/ Părea că e fața lui Domnu Hristos”.

Metafora biblică a spicului de grâu trimite la starea de chenoză pe care se bazează marea taină a credinței creștine, realizându-se astfel unirea firii dumnezeiești cu firea umană.

Copil crescut la sat, Nichifor Crainic s-a integrat desăvârșit în stilul vieții țărănești, dominate de credința religioasă ortodoxă, dar și de anumite mituri, parte din tezaurul nostru folcloric. Vinerea mare îi va domina amintirile, trăind-o cu aceeași intensitate ca orice credincios al satului tradițional. Lămurindu-și unele adevăruri despre viață în timpul studiilor seminariste, Crainic conștientizează că Dumnezeu este Urzitorul și Părintele universului creat. Destinația primară a omului a fost Paradisul, loc al fericirii supreme, de care omul s-a îndepărtat prin păcat. Întruparea Mântuitorului și ispășirea păcatului omenesc prin crucificare deschid din nou porțile paradisiului spiritual. Această idee a fost accentuată mereu de poet în prelegerile sale despre simplitatea ori puritatea inimii.

Poezia sa propune ca termeni de raportare credința și câmpia, ortodoxismul autohton și spațiul mioritic al văilor dunărene. Religia e înfățișată în formele ei românești, figurile poetice fiind icoanele, puterea creatoare, îngerii plugari. În acest sens, *Țara de peste veac* rămâne o capodoperă, Crainic aflându-se în vârful tehnicii sale literare. Sursa sa de inspirație o reprezintă imaginea omului, pradă ispitelor pământului și nostalgiei cerului. Se impune prin expresivitate, prin claritate, Crainic nefiind un mistic în înțelesul obișnuit al cuvântului. La el, credința continuă rațiunea și o împlinește acolo unde puterile ei o sfârșesc. Ne întâlnim cu o liniște calmă, cu o credință luminoasă și gravă, binefăcătoare. Nichifor Crainic nu este un răzvrătit, dar nici unul dintre acei credincioși desăvârșiți. El încearcă să păstreze ceva din esența elementelor din care vine și din vârtoarea focului care l-a pătruns.

Metafora luminii, remarcată prin dihotomia lumină/întuneric, este transferată sub semnul metaforei biblice către metafora luminii taborice, ipostazele acesteia fiind relevate și ca lumină a veșnicei cunoașteri (*Rugăciune pentru pace*). Exclamația retorică din prima strofă „Slavă Ție, Doamne, pentru această noapte!” exprimă rugăciunea de mulțumire adresată Divinității, iar invocația retorică din ultima strofă “Tu, răcoarea celui ars pe rug, Iisuse!” concentrează starea de plenitudine exprimată în cursul de teologie. Dihotomia lumină/întuneric, apus/răsărit se răsfrânge acum în metafora păcii umane. Cu ajutorul harului, astfel de poezii devin poeme tragice ale unui suflet chinuit de așteptări, ale celui ce își dorește liniștea.

Metafora durerii este o prelungire a plânsului din creațiile anterioare (*Durere*). Hiperbolizată, ea devine “Durere, vâlvătaie nevăzută/ Ce duduie în marile cuptoare.” Imaginea biblică are ecouri adânci în apocalipsă: “Ne arde furtunoasa ta dogoare, Ne arde cu blestem /Că buzele uscate nu putem /Să le muim în cupa de răcoare /A numelui Tău”.

Mircea Diaconu regăsea în creația religioasă a lui Crainic “o poezie a fiorului metafizic sau a misterului religios”⁷, ea întruchipând parcă acumularea unei experiențe milenare. Prin îmbinarea elementelor religioase cu marea experiență populară, ea ajunge să se ridice la nivelul unei experiențe general umane. „Este o poezie a misterului supraluminos, o poezie a misticii ortodoxe, mistică a lumii care le explică pe toate, dar care e mai presus de înțelegerea tuturor celor ce se împărtășesc în mod umbrat de lumina Lui.”⁸

BIBLIOGRAPHY

Bădescu, Laura, *Retorica poeziei religioase a lui Nichifor Crainic*, Editura Minerva, București, 2000.

⁷Diaconu, Mircea, *op. cit.*, p. 114-115.

⁸Stăniloae, Dumitru, *op.cit.*, p. 8.

Crainic, Nichifor, *Șoim peste prăpastie. Versuri inedite create în temnițele Aiudului*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990.

Crainic, Nichifor, *Poezii alese, 1914-1944*, Editura Roza Vânturilor, București, 1990.

Crainic, Nichifor, *Spiritualitatea poeziei românești*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 1998.

Diaconu, Mircea, *Poezia de la Gândirea*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997.

Indrieș, Elena, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, Editura Minerva, București, 1989.

Manolescu, Nicolae, *Poezia ca rugăciune*, în "România literară", nr. 35/1998.

Micu, Dumitru, *Gândirea și Gândirismul*, Editura Minerva, București, 1975.

Stăniloae, Dumitru, *Poezia creștină a lui Nichifor Crainic*, vol. Nichifor Crainic. *Șoimi peste prăpastie*, Ed. Roza Vânturilor, București, 1990.